

ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВОГО РОЗРИВУ В УСТАНОВАХ ОСВІТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ребрина В.А.

Україна, м. Хмельницький, Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Термін «цифровий розрив» походить від поняття «цифрова нерівність» (англ. *Digital divide*). Трактувати його можна як новий вид соціальної диференціації, що впливає з різних можливостей використання новітніх інформаційних технологій.

Вперше про подолання глобальної цифрової нерівності заговорили на Всесвітньому саміті з питань інформаційного суспільства що відбувся у 2003 в Женеві і в 2005 в Тунісі. Одна з головних цілей саміту — подолання, поширюючи доступ до Інтернету в країнах, що розвиваються, так званої глобальної цифрової нерівності, яка існує між багатими і бідними країнами. Саміт встановив 17 травня як Всесвітній день інформаційного суспільства.

Цифровий розрив, цифрова нерівність – термін, що з'явився вже в 21 столітті. Для різних країн і різних ситуацій інтерпретується по-різному, але суть від цього не змінюється. Практично завжди - це позначення різниці в можливостях доступу до інформації та до освітніх ресурсів для різних категорій населення / різних вікових та соціальних груп.

Проблема подолання цифрового розриву неодноразово піднімалася М.Згуровським, Л.Рождественською, А.Сіленко, В.Биковим, Н.Морзе та іншими науковцями.

Таким чином ми можемо говорити про цифровий розрив між:

- Країнами
- Областями в Україні
- Містами та районами в області
- Містами та селами в районах
- Школами в районі чи місті
- Класами в школі
- Учнями в класі
- Учителями в школі

Оскільки засоби масової інформації поступово витісняються "новими медіа", а інформаційні канали мігрують в Інтернет, то відсутність у якоїсь частини педагогів доступу до Інтернету або невміння користуватися комп'ютером, автоматично означають прояв "цифрового розриву".

Важливо подивитися на ситуацію цифрового розриву на прикладі якогось регіону. В даному випадку мова буде йти про Хмельницьку область.

Вважаємо, що нами зроблені лише перші кроки, але уже відчутні позитивні зміни. Наприклад:

- В мережі фейсбук створені декілька спільнот, які охопили управлінський та методичний простір. Серед них спільнота «Директор школи XXI століття», «Реформа освіти – наше бачення».
- Організована робота по обміну інформацією через хмарні сервіси.
- Створений обласний репозитарій методичних напрацювань педагогів, який має кілька степенів занурення.
- Організований документообіг електронною поштою.
- Створена платформа для організації і проведення вебінарів.
- З 2010-2011 навчального року діє «Обласний факультатив з програмування» з елементами дистанційного навчання.
- Уже проведено 15 обласних Інтернет-олімпіад з програмування.

Усе перелічене створює сучасні методичні опори для вчителя або в сучасних термінах – скаффолдинг. Як відомо все починається з голови. Без управління процесом будь-які інновації в освіті приречені на невдачу. Це стосується й інновацій, пов'язаних з впровадженням ІКТ в процес управління освітою. Без усвідомлення проблем і завдань: "навіщо нам це все потрібно?" і "що це дасть?", не можна розраховувати на серйозні перетворення в освітянській спільноті.

Приємно відмітити, що департамент освіти і науки підхопив ініціативу ОШПО про проведення вебінарів і запровадив свої управлінські наради по понеділках з 15 години. Запрошуючи на кожний вебінар, який організовувався для начальників відділів та управлінь освіти директорів того чи іншого району вдалося подолати нерозуміння на кшталт "навіщо нам це все потрібно?" і "що це дасть?". Економічний ефект від такої форми проведення нарад відразу помітили усі.

Переведення роботи виставки «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування» в електронний простір також багатьом педагогам дав зрозуміти, що коефіцієнт корисної дії від їх праці став суттєво відрізнятися від нуля. Розробкою вчителя тепер можуть скористатися десятки, а можливо і сотні інших вчителів, якщо така розробка потрапила до обласного репозитарію, посилання на який розміщено на порталі Хмельницького ОШПО.

Активно долучилися до роботи по створенню власних репозитаріїв методичні кабінети і науково-методичні центри. Серед найактивніших хочеться виділити Вінковецький РМК (завідуюча Саврій С.Г.), Летичівський РМК (завідуюча Коржик С.А.) та інші. Докладніше із репозитаріями методичних кабінетів можна ознайомитися на сторінці <http://dn.hoippo.km.ua/repository/>

Чітко видно, що із 26 методичних кабінетів (науково-методичних центрів) виявився цифровий розрив. Є частина (приблизно третина) методкабінетів (центрів), яка успішно долає цифровий розрив між методкабінетами та працівниками методкабінету між собою та більша частина (дві третіх), яких інновації ще так активно не торкнулися. А саме методичні кабінети, методисти методкабінетів мають створити умови для вчителів, щоб питання "навіщо нам це все потрібно?" і "що це дасть?" у

вчителя не виникало. Саме методичні кабінети та адміністрації шкіл мають створювати умови для вчителя, щоб його методичні опори (риштування, скаффолдинг) були сучасними. Сучасного учня XXI століття має навчати вчитель XXI століття методами XXI століття. Інакше бути не може.

Щодо окремо взятих шкіл, то в пешу чергу вони по різному оснащені комп'ютерним обладнанням. Лише дві школи області (гімназія №2 м.Хмельницького і СЗОШ №5 м. Кам'янця-Подільського) отримали відповідне обладнання за проектом «Відкритий світ». На їх базі проводяться семінари для керівників шкіл, вчителів природничо-математичного циклу тощо. Є школи, яких вперед веде адміністрація шкіл. Серед них НВК №10 м.Хмельницького (директор Грищук В.Б.), Старокостянтинівська гімназія імені Героя небесної сотні Бондарчука Сергія Михайловича (директор Боднар Л.М.), Летичівський НВК № 2 (директор Жорницька Т.В.) та інші. Ці школи є скоріше винятками із правил.

Щодо інших шкіл, то цифровий розрив у них виявляється відразу за кількома напрямками. Як відмітила Людмила Рождественська (точку зору якої ми повністю поділяємо), на ці напрями буквально нанизуються проблеми – супутники цифрової нерівності.

- Це розрив між учнями, які мають вдома доступ в Мережу, з батьками, обізнаними щодо використання Інтернету дітьми, та учнями, що не мають доступу (або доступ є, але батьки борються з "інтернет-залежністю" своїх дітей виключно заборонами). Проблеми: нерівні можливості в отриманні інформації, відсутність навичок, досвіду мережевого спілкування, труднощі в організації е-навчання в підтримку навчального процесу за рахунок використання домашніх ресурсів.

- Це розрив між учнями, які володіють навичками інтернет-серфінгу і спілкування в соціальних мережах, та вчителями, які часто навіть не уявляють, що стоїть за цими поняттями. Можливі проблеми: низька навчальна мотивація учнів, дисциплінарні проблеми, відсутність взаєморозуміння між учнями і вчителями, неможливість організації співпраці вчителів та учнів, відсутність перспектив для забезпечення індивідуального підходу до учнів.

- Це розрив між частиною вчителів школи, які постійно розвивають свої навички ІКТ, та іншою (часто явно переважною за кількістю) частиною вчительського колективу, які не користуються Інтернетом взагалі, або

користується дуже мало. Проблеми – відсутність вільного обміну інформацією і середовища для відкритих дискусій, відсутність професійних спільнот вчителів, несформованість колективного запиту на підвищення кваліфікації, погіршення перспектив професійного росту вчителів.

- Це розрив між вчителями-новаторами – одинаками-першопрохідцями, що застосовують ІКТ у викладанні свого предмета та живуть активним мережевим життям, та адміністрацією, яка ще не оцінила інноваційний потенціал технологій управління школою, а, можливо, й не має елементарних навичок користувача персональним комп'ютером та сервісами Інтернету. В останньому випадку в школах заводяться "спеціальні люди", зазвичай це – вчителі інформатики, які вимушено "впроваджують" документообіг. Буває і навпаки: коли більш інноваційною стосовно навичок ІКТ виявляється адміністрація. Проблеми – неефективне управління школою, слабкий зворотній зв'язок, невключеність учнів та вчителів в управління школою, що тягне за собою високу ймовірність конфліктів та управлінських криз, погіршення перспектив на проведення будь-яких інновацій в школі.

- Це розрив між молодими батьками, що освоїли Інтернет на роботі чи у вузі, і вчителями, які нізащо не бажають спілкуватися з ними електронною поштою, не кажучи вже про блоги та інші ресурси. Але може бути і навпаки. Саме батьки з якихось причин (часто це відсутність ІКТ-навичок, звичок, необхідних установок) виявляються неготовими підтримати вчителя-ентузіаста, який залучає їх до взаємодії через мережу. Проблеми – відсутність зворотного зв'язку від батьків, пасивна участь батьків у справах школи, незнання сучасних можливостей освіти, погіршення перспектив розвитку дитини та отримання вищої освіти.

Цей перелік може бути продовжений, позначаючи прірву, в яку з плином часу зі збільшенням цифрового розриву по всіх напрямках, починає сповзати школа. Особливо, якщо "проблеми-супутники" в школі не обговорюються, не формулюються колективно, не усвідомлюються, або їх намагаються вирішити цілком за рахунок якихось інших штучних чинників.

Робота над проблемами, які виникли через ситуацією цифрової нерівності, являє собою в багатьох школах глобальне управлінське завдання. До їх вирішення залучається весь колектив школи, причому, не лише вчителі, а спочатку всі члени адміністрації, весь педагогічний колектив без винятку та учні й батьки.

Необхідно разом виробляти систему послідовних і осмислених кроків, які направлені на:

- формулювання програми школи з урахуванням використання ІКТ
- перехід на електронний документообіг
- організацію електронного інфообміну в школі
- експериментування з новими інтернет-ресурсами
- навчання вчителів, і взагалі, створення системи постійного навчання та мотивування вчителів, які застосовують ІКТ в роботі

І бути при цьому готовими до опору змінам і виникненню конфліктів ... Вони є найдовгостроковішими і, можливо, їх подолання – найважливіше в серії інноваційних проектів / змін в школі.

Наш досвід та досвід колег з інших інститутів післядипломної освіти показує, що не останню роль у подоланні цифрового розриву між педагогами відіграють курси підвищення кваліфікації. Так, нами була розроблена 20-годинна дисципліна «Цифрова культура педагога». Під час лекції розглядаються поняття:

- цифрова культура
- цифровий розрив
- ІКТ-компетенції та ІКТ-компетентності
- Комп'ютерна грамотність
- Інформаційна грамотність
- Мультимедійна грамотність
- Грамотність комп'ютерної комунікації
- Репозитарій
- Скаффолдинг

Під час лекції проводиться анкетування слухачів на предмет володіння тими чи іншими ІКТ-компетентностями за розробленою 20-бальною шкалою. Результати зразу показують слухачам про наявний цифровий розрив, спонукають будувати власні траєкторії самовдосконалення. Крім того виробляється критерій, за яким слухачі групи об'єднуються у дві підгрупи для опанування ІКТ-компетентностей на практичних заняттях. Більш ефективними є ті практичні заняття, де цифровий розрив між слухачами менший.

Висновок. Злагодженими діями департаменту освіти і науки, обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, відділів та управлінь освіти районів (міст), методичних кабінетів (науково-методичних центрів) реально подолати цифровий розрив між:

- управліннями та методичними кабінетами районів (міст) та їх працівниками;
- педагогами області.

А це потужний фундамент для подальших дій.

Гарний екзамен на предмет володіння ІКТ мають скласти до 30 квітня усі навчальні заклади області (як власне усі заклади України) обираючи підручники для 4-х та 7-х класів на репозитарії навчального контенту. Судячи з того, що дату завершення вибору підручників уже тричі переносили, то стає очевидним, що цифровий розрив між педагогічними колективами величезний. Чи подолаємо його? Як кажуть – час покаже.

Література:

1. Л.Рождественська. Цифровий розрив у кожній школі. Проблеми-супутники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nataliszoh12.blogspot.com/p/blog-page_6630.html
2. А.Сіленко. Цифрова нерівність як глобальна соціально-політична проблема. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=58&c=1238>
3. Иноземцев В. Л. Технологический прогресс и социальная поляризация в XXI столетии. // Политические исследования. – 2000. - №6. – С. 28 - 29.
4. Згуровський М. Суспільство знань і інформації – тенденції, виклики, перспективи. // Дзеркало тижня. – 24 травня 2003 р.
5. Ширококумовий доступ до Інтернету в Україні: поточний стан та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://1to1.iteach.com.ua/files/index.html>
6. Дубов Д.В., Ожеван М.А. Створення в Україні "Фонду цифрової солідарності" як перспективний напрям подолання внутрішнього цифрового розриву". Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1157/>
7. Ребрина В.А. Можливості дистанційного навчання у підвищенні кваліфікації учителів інформатики та підтримки обдарованої сільської учнівської молоді.

Міжнародної науково-практичної конференції «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ». Київ.18.10.2012

8. Ребрина В.А. Формування цифрової культури педагогів. Всеукраїнська науково-методична Інтернет-конференція «Формування інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників у системі неперервної післядипломної освіти» Харків. 8.11.2012

9. Ребрина В.А. Використання ІКТ у курсовій підготовці учителів інформатики й організації методичної роботи з методкабінетами і школами// Комп'ютер у школі та сім'ї.–2013.–№8, с.19-22